

Laterna Magica: veel meer dan een brede school

Ontdek je wereld in een rijke leeromgeving

De naam klinkt betoverend: Laterna Magica. Maak een wandeling door het nieuwe gebouw van dit integraal kindcentrum (IKC) in Amsterdam en je kijkt nooit meer hetzelfde naar de wereld van school en kinderopvang. Hier gaat alles anders dan we gewend zijn. De kinderen varen er wel bij...

Klassen zijn hier geen klassen, maar units. De juf is geen juf, maar de coach van een stamgroep. De pedagogisch medewerker is een werkbegeleider. We mogen Laterna Magica in IJburg, Amsterdam, dan ook geen school noemen. Het is een van de eerste échte integrale kindcentra in Nederland. Eén ding is niet anders:

kinderen zijn hier gewoon kinderen: nieuwsgierig, speels en volop in ontwikkeling.

Het kind als mede-eigenaar

Drie jaar geleden begon Laterna Magica als basisschool in IJburg. Tegelijkertijd startte in de wijk een locatie van kinderopvangorganisatie Skon. Directeur

Annette van Valkengoed van Laterna Magica stond in die periode aan de wieg van het innovatieve project om te komen tot een IKC in IJburg. "Mijn droom was om een plek te creëren waar kinderen leren door onderzoekend bezig te zijn, waar ze kunnen ontdekken waar ze goed in zijn, waar ze nieuwsgierig mogen zijn. Het moest een plek worden

TEKST
ELSBETH TEELING

Een integraal kindcentrum (IKC) is een plek waar kinderen van 0 tot 13 jaar onderwijs genieten, opgevoed worden, kunnen ontspannen en gevolgd worden in hun ontwikkeling. Kenmerkend zijn de ruime openingstijden: kinderen kunnen terecht van half acht 's ochtends tot half zeven 's avonds. Een IKC gaat verder dan de brede school. Met als grootste en belangrijkste verschil dat een IKC niet een samenwerking is tussen verschillende organisaties, maar dat er gewerkt wordt vanuit één pedagogische visie, één bedrijfsvoering, één team en één leiding. Daarnaast wordt samengewerkt met relevante experts in de omgeving.

waarvan kinderen zich mede-eigenaar voelen en waar ze al jong verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun eigen ontwikkeling. Ieder kind moet in zijn eigen kracht kunnen staan. En ieder kind is bij ons welkom.”

Echt

Oktober 2011. Het IKC is een feit: de oorspronkelijke school is samengegaan met de locatie van kinderopvangorganisatie Skon. Van Valkengoed leidt ons - een week na de verhuizing - rond in

het nieuwe gebouw. Het wordt direct duidelijk hoe men hier het idee van mede-eigenaarschap van de kinderen invult. Een aantal van hen heeft er al voor gezorgd dat bij iedere 'unit' een zelfgemaakte brievenbus staat. In de gang zien we 'restaurantplekjes'. In deze hoekjes eten de kinderen hun fruit of snackje op. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor de inrichting ervan. "We willen dat alles wat de kinderen leren zo veel mogelijk echt is", legt Van Valkengoed uit. "En dat alles wat ze maken ook echt gebruikt wordt. De kinderen worden uitgedaagd en geprikkeld om de echte wereld te verkennen. Dat is onderdeel van onze visie op leren die we hier hanteren." Deze visie gaat ervan uit dat kinderen zich vanaf hun geboorte al ontwikkelen door te spelen en te onderzoeken. Andere belangrijke uitgangspunten zijn dat kinderen eigen keuzes maken op basis van interesses en voorkeuren. En dat niet de leeftijd of de groep bepalen wat ze leren of doen, maar hun eigen ontwikkeling.

Denken vanuit het kind

"Een gezamenlijke missie en visie op de totale ontwikkeling van kinderen is fundamenteel voor het slagen van een IKC", vertelt Margôt Koekkoek, die vanuit APS al vanaf de start bij dit project betrokken is. "Een project als dit kan alleen maar slagen als alle partijen hetzelfde uitgangspunt hebben. Bij Laterna Magica gaan we uit van doorlopende leer- en ontwikkelingslijnen van 0 tot 13 jaar. Er is geen scheiding meer tussen kinderopvang en school en er wordt gewerkt met multidisciplinaire teams. Wat overigens niet betekent dat de opvang meer schools wordt. Het is eerder andersom; spelen en vrije ruimte zijn in het hele IKC belangrijk." Angélique Wezenberg, regiomanager

Amsterdam van Skon, benadrukt net als haar collega's het belang van het werken aan een gezamenlijke visie. "Tijdens de oriënterende gesprekken bleken onze visies al niet ver van elkaar te liggen. Het beleid van Skon was al 'groeien en kindgericht', en dat sluit mooi aan bij ons leerconcept."

Units

Hoe belangrijk ook, een gezamenlijke visie is pas het begin. Wezenberg: "Dit is echt heel nieuw, ook voor de kinderopvang. Bij een IKC schuif je twee werelden in elkaar. Er ontstaat een heel nieuwe organisatie die totaal verschilt van de reguliere opvang en het onderwijs." Zo worden de kinderen van 0 tot 13 jaar in drie eenheden oftewel 'units' ingedeeld: van 0 tot 3 jaar, van 3 tot 7 jaar en van 7 tot 13 jaar. "We maken de knip dus niet bij 4 jaar zoals de basisscholen", vertelt Van Valkengoed. "Wij kijken in hoeverre een kind van 3 al toe is aan meer leren. Op de kinderopvang zien we vaak dat kinderen zich in het laatste jaar wat gaan vervelen. Wij kiezen er daarom voor ze al eerder spelenderwijs nieuwe uitdagingen te bieden. Past dit niet bij hun ontwikkeling, dan kunnen ze mogelijk iets langer in de eerste unit blijven. En als een kind dat in de unit 3-7 jaar zit nog behoefte heeft aan rust in de middag, kan dat ook. De 4-jarigen mogen gerust met de 3-jarigen meeslapen." Wat in de unit 0-3 jaar nog wel hetzelfde is, is dat er baby- en peutergroepen zijn. "Maar", zegt Wezenberg, "de groepen zijn hier geen afgesloten ruimtes. Alles is hier open, zodat de allerkleinsten gemakkelijk contact hebben met de oudere peuters."

Open

Een ander inhoudelijk verschil is dat ieder kind een eigen portfolio en ontwikkelplan heeft, en dat ouders dit iedere drie maanden met de coach of begeleider bespreken. De ouders zijn hierdoor veel nauwer betrokken bij de ontwikkeling van hun kind. “Hierdoor is werken op een IKC heel anders dan op een reguliere kinderopvang”, vertelt Wezenberg. “Onze medewerkers zijn betrokken bij de doorgaande lijn van het kind, ze werken daarvoor meer samen met collega’s van andere disciplines.”

Leeromgeving

De nieuwe indeling van groepen, de nieuwe werkwijze en het kiezen voor een vernieuwend leerconcept heeft nogal wat consequenties, zoals voor de

samenstelling van het team, maar ook voor de inrichting van de leeromgeving. “In het hele ontwerp van het gebouw is hiermee rekening gehouden”, vertelt Van Valkengoed. Onze rondleiding maakt dit duidelijk. In dit gebouw zie je geen klaslokalen maar units met daarin workshopruimtes, ateliers en onderzoeksruidtes, net als voldoende ruimte om even niets te doen. “Het hele gebouw moet het kind uitnodigen om dingen te ontdekken”, licht Van Valkengoed toe. “En niet alleen het gebouw zelf, ook de buitenruimte moet voldoen aan de eisen van een rijke leeromgeving. Bovendien willen we de buitenwereld zo veel mogelijk naar binnen halen. Het ontdekken houdt niet op bij de voordeur.”

Wet- en regelgeving

In 2007 was het nog een droom. In 2011 werd het realiteit. Een plek waar ieder kind tot 13 jaar welkom is en waar het een prachtige dag kan hebben. Zonder dat het van hot naar her gesleept hoeft te worden omdat het naar de naschoolse opvang moet. Een plek waar het zijn talenten mag ontdekken. Wezenberg: “Natuurlijk zijn er nog hobbels die we moeten overbruggen. We zijn bezig met een grote innovatie en daarop is de wet- en regelgeving nog niet altijd aangepast. De regels voor de kinderopvang sluiten niet naadloos aan op de onderwijs-wetten. Daar lopen we nog dagelijks tegenaan. Zo stelt de kinderopvang-wet eisen aan ruimtes voor 3-jarigen, terwijl bij ons de 3-jarigen in de groep

3-7 jaar zitten. Dus moeten we samen met de toezichthouder kijken hoe we toch de veiligheid kunnen garanderen. En zo loop je telkens aan tegen nieuwe uitdagingen. Dat maakt het spannend.” Het is duidelijk. Het ontwerpen, inrichten en opzetten van deze nieuwe vorm van onderwijs is een gigantisch project, waar op alle niveaus uitdagingen zijn. “Op bestuurlijk niveau, op managementniveau en op de werkvloer, overal moeten dingen gebeuren en zijn issues op te lossen”, zegt Van Valkengoed. “Die issues variëren van vragen over financiën tot en met vragen over opleiden van onze medewerkers. APS heeft ons hierbij zowel inhoudelijk als procesmatig continu geholpen.”

Kritische succesfactoren voor het ontwikkelen van een IKC

- Een gezamenlijk missie en pedagogische visie vormen het fundament van een IKC.
- De missie en visie zijn vertaald naar een helder concept over leren en ontwikkelen van kinderen.
- Cruciaal is een ondernemende leidinggevende met lef, die vanuit het concept kan denken en doen.
- Leren en veranderen gaat het best in de context.
- Verankering en borging in één organisatie maakt de verandering duurzaam.
- Veranderen doe je samen in één team waarbij alle lagen betrokken zijn.
- Oude patronen durven loslaten en opnieuw durven ontwerpen.

Bron: APS, 2011

Gemeente Almere: voorloper IKC

Voor sommige gemeenten zijn integrale kindcentra (IKC's) nog een ver-van-hun-bed-show. Zo niet voor Almere. Samen met een aantal andere gemeenten vormt Almere de groep 'voorlopers IKC'. APS ondersteunt de gemeente bij het komen tot een gedragen visie op de ontwikkeling van IKC's. APS deed dat onder andere door eind 2011 een conferentie te organiseren met alle betrokken partijen in de gemeente.

Om tot een IKC te komen heb je lokaal pioniers nodig. In Almere is René Peeters, wethouder Jeugd, Onderwijs, Sport, een belangrijke kartrekker. Al vroeg was hij betrokken bij de ontwikkeling van brede scholen en vanuit zijn vorige functies heeft hij de oprichting van het IKC in IJburg mede ondersteund. Nu hij in Almere verantwoordelijk is voor het welzijn van kinderen zet hij zijn visie en kennis in voor de jeugd in zijn gemeente.

“Brede scholen zijn goed, maar niet goed genoeg. Wat wij in Almere nodig hebben zijn centra waarin kinderopvang, peuterspeelzalen en basisscholen verenigd zijn in één organisatie, geleid vanuit één basisgedachte”, aldus Peeters. De visie voor de jeugd in Almere is duidelijk: kinderen van 0 tot 13 jaar hebben recht op een doorlopende ontwikkelingslijn en op kwalitatief goede begeleiding.

Bij het opzetten van IKC's heeft de gemeente een belangrijke rol; vooral het uitdragen van een visie is voor de verschillende partijen die bij de kindcentra betrokken zijn heel belangrijk en prettig. “En verder fungeren wij als olieman-netje”, zegt Peeters, waarmee hij doelt op het verbinden en stimuleren van alle partijen.

Een belangrijk voordeel van IKC's is dat gemeente en andere partijen hun jonge inwoners al heel vroeg vanuit een duidelijke visie begeleiden. “Door de doorlopende lijn vanaf 0 jaar hebben we al vroeg zicht op jongeren met een potentiële achterstand, waardoor eerder en 'lichter' kan worden ingegrepen, wat uiteindelijk zelfs kan helpen bij het verminderen van vroegtijdige schoolverlating.” Een andere belangrijke drijfveer voor de gemeente is de versnippering in de opvang voor peuters en kleuters. “Er zijn nu allerlei organisaties voor deze kinderen: opvang, scholen, peuterspeelzalen en verschillende dagarrangementen. Dit alles leidt tot inefficiëntie in aansturing en beschikking van middelen”, zegt Peeters. “Maar uiteindelijk is kwaliteit natuurlijk het belangrijkste. Eén pedagogische en didactische lijn zal leiden tot een betere kwaliteit van de begeleiding van onze kinderen en tot een groter rendement. In een kindcentrum dat werkt vanuit één organisatie kun je ook meer spelen met functies en opleidingsniveaus van de medewerkers. Zo kunnen de hbo'ers die nu nog vooral in het basisonderwijs werken ook ingezet worden voor de peuters en kunnen mbo-geschoolde pedagogisch medewerkers taken van docenten overnemen.” Hoe dat er precies uit gaat zien, zal volgend jaar blijken. De gemeente is nu druk met voorbereiden. Het plan is om in augustus 2012 de eerste twee IKC's te openen in Almere, waarna er in 2014 nog twee volgen. Uiteindelijk zou Peeters het liefst alle kinderen van Almere op IKC's zien.

Geïnteresseerd in vernieuwing en versterking van 'andere onderwijsconcepten'?